



บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติวิทยาลัยครูฉบับที่ ๒ พุทธศักราช ๒๕๒๑ ได้กำหนดให้วิทยาลัยครูเป็นสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่น มีหน้าที่หลัก ๔ ประการคือ ประการที่หนึ่ง มีหน้าที่ให้การศึกษาวិชาการในสาขาวิชาต่าง ๆ ตามความต้องการของท้องถิ่นและผลิตครูถึงระดับปริญญาตรี ประการที่สอง ทำการวิจัย ประการที่สาม ส่งเสริมวิทยฐานะของครูอาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ประการที่สี่ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และประการที่ห้า ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม^๑

เมื่อพิจารณาถึงหน้าที่ทั้ง ๔ ประการของวิทยาลัยครูดังกล่าวจะเห็นได้ว่าหน้าที่ในประการที่ห้า คือ การบริการทางวิชาการแก่สังคมหรือชุมชนนั้น นับเป็นภารกิจสำคัญยิ่ง ประการหนึ่ง ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุผลที่ว่า สถาบันอุดมศึกษาเป็นสถาบันที่เกิดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของสังคม^๒ ฉะนั้น สถาบันอุดมศึกษาควรทำหน้าที่ "รับใช้ชุมชนหรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การบำเพ็ญประโยชน์โดยตรงให้กับชุมชน ... โดยเฉพาะอย่างยิ่งแก่ชุมชนที่มหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาตั้งอยู่"^๓

^๑พระราชบัญญัติวิทยาลัยครู พ.ศ. ๒๕๒๑, "ราชกิจจานุเบกษาฉบับพิเศษ (๑๒ ตุลาคม ๒๕๒๑) : ๒

^๒ทบวงมหาวิทยาลัย, กองแผนงาน, สำนักงานปลัดทบวง, "รายงานการสัมมนาเรื่องรูปแบบที่เหมาะสมของมหาวิทยาลัยในอนาคต," (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปลัดทบวง กองแผนงาน ทบวงมหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔), หน้า ๔๕.

^๓เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๑.

งานบริการทางวิชาการแก่ชุมชน เป็นภารกิจที่จำเป็นและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อ
 ในส่วนของสถาบันอุดมศึกษาเองอย่างมาก เพราะนับเป็นโอกาสเพิ่มทุนประสพ
 การณ์ การเรียนรู้ของคณาจารย์ นิสิต นักศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เป็นการเปิดโอกาส
 ให้วิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยได้รับทราบข้อเท็จจริงของสังคม ความต้องการของ
 สังคม เพื่อนำมาวิจัย พัฒนาให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมหรือชุมชนต่อไป การบริการ
 ทางวิชาการเป็นงานที่ต้องระดมสรรพกำลังทั้งคณาที่เป็นองค์กรบุคคลและองค์วัตถุที่
 สถาบันในระดับอุดมศึกษามีอยู่เป็นอันมาก ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม หรือชุมชน
 ที่สถาบันนั้นตั้งอยู่หรือมีส่วนรับผิดชอบ . . .

งานบริการทางวิชาการแก่ชุมชน ยังเป็นนโยบายระดับชาติอีกด้วย ซึ่งแผนพัฒนา
 การศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๒๕ - ๒๕๒๙) อันเกี่ยวกับแผนพัฒนาฝึกหัดครู ใค
 ระบุไว้ว่า "ส่งเสริมการให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนอันที่จะช่วยแก้ปัญหาและ/หรือพัฒนา
 ชุมชนในท้องถิ่นอันเป็นที่ตั้งของสถาบันหรือกลุ่มสถาบันฝึกหัดครู"^๒

จากความสำเร็จและความจำเป็นของงานบริการทางวิชาการแก่ชุมชนที่จะพึงมี
 ต่อของสถาบันและประเทศชาติเป็นส่วนรวมนี้ วิทยาลัยครูทั้ง ๓๖ แห่ง ทั่วประเทศได้
 พยายามทำหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษา และตอบสนองนโยบายของรัฐบาล ด้วยการจัดการ
 ทางวิชาการแก่ชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น วิทยาลัยทางอากาศ วิทยาลัยชาวบ้าน การ
 จัดกลุ่มสนใจและหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น การศึกษาผู้ใหญ่เบ็ดเสร็จ

_____ ศูนย์วิทยทรัพยากร

๒ ประโยชน์ คุปต์กาญจนากุล, "การให้บริการทางวิชาการเพื่อพัฒนาชุมชน,"
 ใน การอุดมศึกษาเพื่อสังคมไทย, ชูศักดิ์ เอกเพชร, บรรณาธิการ, (กรุงเทพมหานคร :
 ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕), หน้า ๖๖.

๒ กลุ่มวิทยาลัยครูภาคเหนือ, แนวคิดในการพัฒนาการฝึกหัดครู (วิทยาลัยครู
 พิบูลสงคราม พิษณุโลก : ศูนย์เอกสารการพิมพ์, ๒๕๒๕), หน้า ๓๖.

ห้องสมุดเคลื่อนที่ และเอกสารพิมพ์ ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน การสอนหนังสือชาวเขา การจัดอบรมสัมมนาทางวิชาการ จัดทัศนศึกษา ศึกษางาน ฝึกอบรมเกษตรกร ผู้นำชาวบ้าน แม่บ้านและยุวกสิกร^๑ เป็นต้น

จากการให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนเท่าที่ผ่านมา มีปัญหาเกิดตามควรแก่การพิจารณาศึกษา ดังนี้

๑. บุคลากรในวิทยาลัยส่วนใหญ่ไม่ยอมรับงานนี้เป็นงานของวิทยาลัย
๒. ขาดงบประมาณในการจัดกิจกรรม
๓. ขาดการสนับสนุนจากผู้บริหารในวิทยาลัย
๔. ขาดวิทยากรที่จะมาร่วมงาน^๒ เป็นต้น

เพื่อพิจารณาปัญหาที่เกิดกับงานบริการทางวิชาการแก่ชุมชนของวิทยาลัยครูดังกล่าวจะเห็นได้ว่า องค์ประกอบสำคัญที่สุดก็คือ บุคลากรของวิทยาลัยครู ซึ่งได้แก่ผู้บริหารและอาจารย์ คือ มีความเข้าใจและให้ความสำคัญต่องานด้านการบริการทางวิชาการแก่ชุมชนน้อย เมื่อเทียบกับงานด้านอื่น

ฉะนั้น การพัฒนางานการบริการทางวิชาการแก่ชุมชนของวิทยาลัยครู จึงจำเป็นต้องศึกษาแนวคิดและความเข้าใจของผู้ปฏิบัติงานในวิทยาลัยครูเกี่ยวกับบทบาทของวิทยาลัยครู และลักษณะของงานบริการทางวิชาการแก่ชุมชน ว่าวิทยาลัยครูควรมีบทบาท ในงานนี้มาก

^๑ ประสพสิทธิ์ อักษรมัต, "วิทยาลัยครู : การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อพัฒนาชุมชน," ใน การอุดมศึกษาเพื่อสังคมไทย ชูศักดิ์ เอกเพชร, บรรณาธิการ, (กรุงเทพฯ มหานคร : ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔), หน้า ๒๔๖

^๒ ทวีป อภิสิทธิ์, การศึกษานอกระบบโรงเรียน (กรมการฝึกหัดครู : หน่วยงานศึกษานิเทศก์ : ๒๕๒๓), หน้า ๒๔๘.

น้อยเพียงไร และอย่างไร รวมทั้งบทบาทที่เป็นจริงในปัจจุบันมีสภาพใกล้เคียงกับ บทบาทที่คาดหวังมากน้อยเพียงไร ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาถึงลักษณะงานบริการทางวิชาการแก่ชุมชนของแต่ละวิทยาลัยครู กลุ่มวิทยาลัยครูภาคเหนือ ตลอดจนศึกษาเปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในงานนี้ขึ้น ทั้งนี้เพื่อหาข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการพัฒนาและจัดการงานด้านบริการทางวิชาการแก่ชุมชนของวิทยาลัยครูให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในงานด้านบริการทางวิชาการแก่ชุมชนของกลุ่มวิทยาลัยครูภาคเหนือ
๒. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในงานด้านบริการทางวิชาการแก่ชุมชนของกลุ่มวิทยาลัยครูภาคเหนือ
๓. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์เกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริง และบทบาทที่คาดหวังในงานด้านบริการทางวิชาการแก่ชุมชนของกลุ่มวิทยาลัยครูภาคเหนือ
๔. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์เกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริง และบทบาทที่คาดหวังในงานด้านบริการทางวิชาการแก่ชุมชนของแต่ละวิทยาลัยครูกลุ่มวิทยาลัยครูภาคเหนือ

ขอบเขตของการวิจัย

๑. การวิจัยนี้มุ่งศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์เกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในงานด้านบริการทางวิชาการแก่ชุมชนของวิทยาลัยครูทั้ง ๔ แห่ง ในเขตภาคเหนือของประเทศ ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มวิทยาลัยครูที่ ๑ ไค้แก๊ วิทยาลัยครูเชียงราย วิทยาลัยครูเชียงใหม่ วิทยาลัยครูลำปาง วิทยาลัยครูอุตรดิตถ์ และกลุ่มวิทยาลัยครูที่ ๒ ไค้แก๊ วิทยาลัยครูเพชรบูรณ์ วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม

วิทยาลัยครูกำแพงเพชร และวิทยาลัยครูนครสวรรค์

๒. การวิจัยนี้มุ่งศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์เกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของงานบริการทางวิชาการแก่ชุมชนของวิทยาลัยครูใน ๓ ลักษณะงาน คือ

- ๒.๑ งานให้การศึกษาแก่ชุมชน
- ๒.๒ งานบริการชุมชน
- ๒.๓ งานส่งเสริมและพัฒนาชุมชน

ประโยชน์ของงานวิจัย

งานวิจัยนี้จะเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการวางแผนและพัฒนางานด้านการบริการทางวิชาการแก่ชุมชนของวิทยาลัยครู ในกลุ่มวิทยาลัยครูภาคเหนือและวิทยาลัยอื่น ๆ ให้ดียิ่งขึ้น

ขอบจำกัดของการวิจัย

งานวิจัยนี้ทำเฉพาะกับกลุ่มตัวอย่างที่ประกอบด้วย วิทยาลัยครูในกลุ่มวิทยาลัยครูภาคเหนือ เท่านั้น

ข้อตกลงเบื้องต้น

แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของวิทยาลัยครูซึ่งวัดใน ๓ ลักษณะงานของการบริการทางวิชาการแก่ชุมชน คือ

๑. งานให้การศึกษาแก่ชุมชน
๒. งานบริการชุมชน
๓. งานส่งเสริมและพัฒนาชุมชน

ถือว่าครอบคลุมงานบริการทางวิชาการแก่ชุมชนของวิทยาลัยครู กลุ่มวิทยาลัยครูภาคเหนือ

คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การบริการทางวิชาการแก่ชุมชน หมายถึง การดำเนินงานของวิทยาลัยครูใน การจัดกิจกรรมทางวิชาการบริการให้แก่บุคคลภายนอกหรือประชาชนทั่วไปในชุมชนใกล้เคียง หรือชุมชนพื้นที่เป้าหมายในลักษณะเป็นการให้การศึกษาพิเศษหรือการศึกษานอกระบบ (Informal Education) ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น ๓ ลักษณะงานคือ

- ๑. งานให้การศึกษาแก่ชุมชน
- ๒. งานบริการชุมชน
- ๓. งานส่งเสริมและพัฒนาชุมชน

งานให้การศึกษาแก่ชุมชน หมายถึง การบริการให้การศึกษาแก่ชุมชนที่กระทำ นอกเหนือไปจากการจัดการศึกษาในหลักสูตรปกติ โดยวิธีการสอน อบรมหรือ อบรมเชิง ปฏิบัติการ ด้วยหลักสูตรพิเศษหรือหลักสูตรระยะสั้น ในเรื่องที่เป็นหรือตามความต้องการ ของชุมชน

งานบริการชุมชน หมายถึง การจัดกิจกรรมเชิงวิชาการในรูปแบบต่าง ๆ บริการให้แก่ชุมชน ตลอดจนการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของวิทยาลัยครู ห้างค่านองคบุคคลและองค์วัตถุ เช่น การจัดสัมมนา อภิปรายทางวิชาการ การจัด นิทรรศการทางวิชาการ การเผยแพร่เอกสารทางวิชาการ การจัตรายการ วิชาการเผยแพร่ทางวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ การเปิดโอกาสให้ประชาชนใช้ห้องสมุด เป็นต้น

งานส่งเสริมและพัฒนาชุมชน หมายถึง การดำเนินงานและจัดกิจกรรมทาง วิชาการที่มุ่งคองงานพัฒนาชนบทหรือพัฒนาชุมชนโดยตรง ส่วนมากกระทำในลักษณะกิจกรรม หรือโครงการพิเศษ เช่น โครงการเสริมบทบาทผู้นำท้องถิ่น โครงการพัฒนาจิตใจ

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยจะดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากร

๑. กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ ผู้บริหารและอาจารย์ทุกคน ที่ปฏิบัติงานอยู่ในวิทยาลัยครู กลุ่มวิทยาลัยครูภาคเหนือ ซึ่งมีทั้งสิ้นรวม ๘ วิทยาลัยครู กลุ่มประชากรจำแนกได้เป็นอาจารย์ที่ทำหน้าที่บริหาร อันได้แก่ตำแหน่งอธิการ รองอธิการ หัวหน้าสำนักงานอธิการ รองหัวหน้าสำนักงานอธิการ หัวหน้าคณะวิชา รองหัวหน้าคณะวิชา หัวหน้าภาค รองหัวหน้าภาค หัวหน้าแผนก รองหัวหน้าแผนก และอาจารย์ที่ทำหน้าที่สอนทั่วไป

๒. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนี้ ประกอบด้วย

๒.๑ อาจารย์ที่ทำหน้าที่บริหารในตำแหน่งต่อไปนี้คือ อธิการ รองอธิการ หัวหน้าสำนักงานอธิการ หัวหน้าคณะวิชา หัวหน้าภาค และหัวหน้าแผนก รวมจำนวนทั้งสิ้น ๑๒๘ คน

๒.๒ อาจารย์ที่ทำหน้าที่สอนในวิทยาลัยครูแต่ละแห่งของกลุ่มวิทยาลัยครูภาคเหนือ ตามคณะวิชาครุศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และมนุษยและสังคมศาสตร์ จำนวนทั้งสิ้น ๒๑๕ คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองโดยการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากประสบการณ์ในการทำงานของผู้วิจัย โดยแบบสอบถามจะแบ่งออกเป็น ๒ ตอนคือ

ตอนที่ ๑ : เป็นแบบสอบถามลักษณะกรอกข้อความและสำรวจรายการ (check list) เพื่อถามเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม เช่น ตำแหน่ง

๘
ทางบริหาร ตำแหน่งทางวิชาการ วิทยาลัยครู คณะวิชาและภาคที่ตนสังกัด เพศอายุ อายุ
ราชการ

ตอนที่ ๒ : เป็นแบบสอบถามลักษณะมาตราส่วนประเมินค่า ๕ ระดับ
(Rating Scale) แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนที่ระบุถึงบทบาทที่เป็นจริง และ บทบาท
ที่คาดหวัง เพื่อสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์เกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริง และ
บทบาทที่คาดหวัง ในงานบริการทางวิชาการแก่ชุมชนของวิทยาลัยครู กลุ่มวิทยาลัยครูภาค
เหนือ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจะนำแบบสอบถามไปให้ผู้ตอบแบบสอบถามและรับคืนด้วยตนเอง ณ วิทยาลัยครูทั้ง ๔ แห่ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามโดย
ใช้ค่าร้อยละ (percentage) วิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงและ บท
บาทที่คาดหวังในงานบริการทางวิชาการแก่ชุมชนของวิทยาลัยครู กลุ่มวิทยาลัยครูภาคเหนือ
โดยใช้ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Devia-
tion) และเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์เกี่ยวกับบทบาทที่
เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในงานบริการทางวิชาการแก่ชุมชนของวิทยาลัยครู กลุ่มวิทยา
ลัยครูภาคเหนือ โดยการทดสอบค่า t - (t - test) และการทดสอบค่า F (F - test)
ตามลำดับ

ลำดับขั้นในการเสนอผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจัดลำดับขั้นตอนการเสนอผลการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น
๔ บทดังนี้

บทที่ ๑ กล่าวถึง ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการ
วิจัย ขอบเขตของการวิจัย ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย ข้อจำกัดของการวิจัย คำนิยาม
ศัพท์เฉพาะ วิธีดำเนินการวิจัย และลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัย

บทที่ ๒ กล่าวถึง เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ ๓ กล่าวถึง วิธีดำเนินการวิจัยและการรวบรวมข้อมูล

บทที่ ๔ กล่าวถึง ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ ๕ กล่าวถึง สรุปผลการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะ

ในส่วนสุดท้ายเป็นบรรณานุกรม และภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย